

Derleme makale / Review • DOI: 10.48071/sbuhemsirelik.1622054

Hemşirelik Alanında El Değmemiş Bir Konu: İkame Çocuk¹

An Untouched Issue in The Field Of Nursing: The Replacement Child¹

Gamze AKAY² , Fatma GÜDÜCÜ TÜFEKÇİ³ **Yazarların ORCID numaraları / ORCID IDs of the authors:**

G.A. 0000-0003-1706-2489; F.G.T. 0000-0002-2419-4845

¹Bu çalışma 24-26 Nisan 2024 tarihleri arasında düzenlenen 8. Uluslararası Adli Hemşirelik Kongresi'nde özet bildirisi olarak sunulmuştur.²Artvin Çoruh Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Artvin, Türkiye³Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği, Erzurum, Türkiye**Sorumlu yazar / Corresponding author:** Gamze AKAY
E-posta: gamzeakay_25@artvin.edu.tr**Geliş tarihi / Date of receipt:** 25.01.2025**Kabul tarihi / Date of acceptance:** 22.04.2025**Atf / Citation:** Akay, G. ve Gündücü Tüfekçi, M. (2025). Hemşirelik alanında el değmemiş bir konu: ikame çocuk. *SBÜ Hemşirelik Dergisi*, 7(2), 171-176. doi: 10.48071/sbuhemsirelik.1622054

ÖZ

Ebeveynlerin hayatını kaybeden çocuklarının anılarını ve yaşamını sürdürmek amacıyla yeni bir çocuk dünyaya getirmesine ikame çocuk adı verilmektedir. Ebeveynler bu süreçte derin bir yas sürecine girmiş veya ebeveynlerin ikisi de ya da sadece biri evladını kaybetmenin vermiş olduğu yoğun keder ve acının üstesinden gelememiştir. Çocuğunu kaybeden ve zorlu yas sürecinin üstesinden gelemeyen ebeveyn bazen hayatını kaybeden çocuğunun zihinsel imgesini yeni doğan çocuğun gelişmekte olan kendilik tasarımı içerisine depolayabilmektedir. İkame çocuklar zihinlerinde depolanan bu imgelere çeşitli psikolojik tepkiler verebilmektedir ve özellikle çocuğun kişilik gelişimi ve biçimlenmesinde sorunlar yaşanabilmektedir. Çocuk sahibi olmaya hazır olmayan aile ölen çocuğu idealleştirerek yeni doğan çocuğu yetiştirmeye çalışır ve aile ikame çocuğa kimlik oluşturma fırsatı vermeyerek, idealize ettikleri ölen çocuk gibi olmasını istemektedir. Kimliğini sağlıklı bir biçimde yapılandıramayan ikame çocuk; kimliğinin farklılığı, gerçek olmayan beden imgesi, başka birinin yerine yaşıyor olmanın suçluluğu, bireyselleşememe, içe kapanık olma ve yalnız kalamama gibi durumlarla karşı karşıya kalmaktadır. Karşı karşıya kalınan bu durum ve maruz kalınanlar, ikame çocuğun erişkinlik döneminde ruhsal belirti ve bozukluk yaşamasına zemin hazırlamaktadır. Bu derlemenin amacı; ikame çocuk kavramını ve bu çocukların yaşadıkları psikolojik süreçleri hemşirelik perspektifinden ele alarak, ikame çocukların bakım süreçlerinde hemşirelerin rolünü ve bu alanda yapılması gereken çalışmaları vurgulamaktır.

Anahtar Kelimeler: Bakım; hemşirelik; ikame çocuk.

ABSTRACT

The term 'replacement child' refers to a child born by parents who, in an effort to preserve the memories and continuity of their deceased child's life, bring a new child into the world. In this process, parents have often entered a profound grieving period or are unable to overcome the intense sorrow and pain caused by the loss of their child, either together or individually. Parents who are unable to cope with the grief of losing their child may sometimes internalize the mental image of the deceased child and project it onto the developing sense of self of the newborn. Replacement children can react psychologically to these internalized images, and this can lead to difficulties in the child's personality development and formation. Families who are not yet ready for another child may idealize the deceased child and attempt to raise the newborn in a similar manner, thereby preventing the child from forming an independent identity and desiring the new child to mirror the idealized characteristics of the lost one. The replacement child, unable to form a healthy sense of identity, may face challenges such as a distorted body image, feelings of guilt for living in place of someone else, difficulties in individualization, introversion, and a constant fear of being alone. These experiences and the conditions faced may lay the groundwork for psychological symptoms and disorders in the replacement child during adulthood. The aim of this review is to examine the concept of replacement children and their psychological processes from a nursing perspective, emphasizing the role of nurses in their care and highlighting the necessary areas for future research in this domain.

Keywords: Care; nursing; replacement child.

Bu eser, Creative Commons Atf-Gayri Ticari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

Giriş

İkame çocuk, ebeveynler tarafından ölen bir kardeşin yerine geçen bir çocuğu ifade eder. Bazen bu amaçla özel olarak bir çocuk dünyaya getirilir; diğer zamanlarda ise genellikle ailenin daha küçük bir üyesi bu rolü üstlenir (Olmstead ve Poznanski, 1972). Rosen (1982), bu kavramı, engeli olan bir çocuğun yerine başkasını koymak ya da bir çocuğun evlatlık verilmesi gibi deneyimleri kapsayacak şekilde genişletmiştir (Rosen, 1982).

İlk ortaya çıkışı Amerika'da bulunan bir merkezin Çocuk Psikiyatri bölümünde baş psikolog olarak görev yapan Albert C. Cain ve aynı bölgede yer alan sağlık biriminde sosyal hizmet uzmanı olan Barbara S. Cain'ın karşılaştıkları bir olguyu incelemeleri ile olan "İkame Çocuk" terimi, günümüze kadar tanımını genişleterek varlığını sürdürmektedir (Cain ve Cain, 1964). O zamanlarda kliniğe başvuran bir ailede gördükleri durum; çocuk hastanın ebeveynleri tarafından hayatını kaybeden kardeşinin yerine konmak amacıyla dünyaya getirilmiş olmasıdır. Diğer bir deyişle çocuk, kendisi hayata gelmeden az bir zaman önce ölen kardeşinin yerine yapılmıştır. Bu olguyu inceleyen iki uzman daha sonra yazdıkları makalede bu tür çocukları ele almışlardır ve makalelerinde çocuğun fiziksel ve duygusal gelişimi üzerinde ciddi sorunlara yol açabilecek unsurlara (annenin gebe kalma sebebi, ebeveyn tutumları vb.) ışık tutmuşlardır (Cain ve Cain, 1964; Koltaş, 2023).

İkame Çocuk Fenomeninde Ebeveyn

İkame çocuklar arasında ortak bazı özellikler bulunmaktadır. Bu çocukların, genellikle erken ergenlik ya da ergenliğin son dönemlerinde ani bir hastalık ya da kaza sonucu hayatını kaybeden bir kardeşi vardır. Bu kayıp, aileyi derin bir yas sürecine sürüklemiş, ebeveynlerden biri ya da her ikisi de evlatlarını kaybetmenin getirdiği yoğun acı ve kederle başa çıkmada zorluk yaşamıştır. Aileler, kaybın hemen ardından veya en erken yedi-sekiz yıl sonra yeniden çocuk sahibi olmuşlardır (Cain ve Cain, 1964). Bu çocuklar, ebeveynleri tarafından (özellikle anneleri) diğer çocuklardan farklı bir şekilde yetiştirilmiştir. Bu farklılıkların ilki, ebeveynlerin çocuklarına yoğun bir narsistik yatırımda bulunmalarıdır. Ebeveynler, kaybettikleri çocuğun anısını yaşatmak amacıyla; kaybın boşluğunu yeni çocuklarına aynı ismi verme, eski çocuğun kıyafetlerini giydirmeye ya da eski çocuğa ait alışkanlıkları tekrar etme gibi yollarla doldurmaya çalışırlar. İkame çocuk, kayıp çocuğun anısını korumaya yönelik ebeveynlerin tutumlarının bir yansımasıdır ve bu çocuk, aile ile kayıp çocuk arasında bağ kuran bir aracıdır. Bu şekilde, ikame çocuk, kayıp çocuğun yerine geçmeye değil, ona duyulan bağı sürdürmeye hizmet eder (Volkan ve Ast, 1997; Wilson, 2001). İkincisi ise; annelerin çocuklarına karşı genellikle depresif, fobik ve suçluluk duygusu taşıyan bir tutum sergilemeleridir. Yapılan araştırmalar; babaların davranışları hakkında daha az veri bulundursa da bazı babaların anneler kadar aktif bir şekilde yas tuttıklarını, bazı babaların ise annelerin psikopatolojik belirtilerine duyarsız kalarak daha pasif bir tutum sergilediklerini vurgulamaktadır (Cain ve Cain, 1964; Koltaş, 2023).

Ebeveynlerin tanımlarına göre; ölen çocukları genellikle sorunsuz, duyarlı, sevecen, herkesle arkadaş, güzel, uyanık, zeki ve "melek

gibi" bireylerdir (Cain ve Cain, 1964). Ölen çocuklara ilişkin olarak anne ve babaların oluşturduğu bu çarpıtılmış imajların, hayatta kalan çocuklar üzerinde bir baskı oluşturduğuna ve bu çocuklara yüklenen rolün, aslında imkânsız bir görev niteliği taşıdığına, dolayısıyla bu rolün, hayatta kalan çocuklar tarafından kendilerine dayatılmış bir sorumluluk olarak algılanabileceğine vurgu yapılmaktadır. Turton ve arkadaşlarının (2001) yaptığı bir araştırmada; ikame çocukların patolojik risk altında olduklarına dair önemli bulgulara rastlanmamış olsa da (Turton, Hughes, Evans ve Fainman, 2001), annelerin bir çocuk kaybettikten sonra yeni doğan çocuğa karşı daha kontrolcü bir tutum sergiledikleri gözlemlenmiştir (Budak, 2015). Anneler, ikame çocuklarının büyüme sürecinde artan bir şekilde endişeli ve fobik ruh halleri sergilemektedir. Annelerin, yerine doğan çocuğun ölümüne dair yoğun panik yüklü fanteziler geliştirdiği görülmüştür. Araştırmalara göre, ufak bir yaralanma ya da sokakta bir fren sesi gibi unsurlar bile annelerin dehşet duygusu yaşamaları için yeterli olabilmektedir (Sabbadini, 1989; Fraiberg, 1975; Cain ve Cain, 1964).

Budak (2015), keder sürecinin ölü doğum sonrası daha karmaşık hale geldiğini ifade etmiştir. Çünkü ölü doğan bir bebekle neredeyse hiç ortak anı yoktur ve ölen bebek, sanki hiç var olmamış gibidir. Annelerin, ölen bebeklerinin varlığını kabul etmeleri, kaybı kabullenmeyi ve yas tutmayı zorlaştırabilir. Literatür, bakıcıların duygusal mevcudiyetinin, çocuğun sağlıklı gelişimi açısından kritik bir öneme sahip olduğunu göstermektedir (Janusz ve Drozdowicz, 2013; Budak, 2015). Bu bağlamda, ölü doğum sonrası yeniden çocuk sahibi olmak isteyen ebeveynler için, yas sürecini kolaylaştıracak psikolojik destek çalışmalarının yararlı olacağı düşünülmektedir (Schellinski, 2014).

Psikanalist ve psikiyatrist Vamık Volkan, 1984 yılında yayımlanan "Ölümsüz Atatürk" adlı eserinde, tarih bilimci N. Itzkowitz ile birlikte ikame çocuk olma deneyimi ve yaratıcılık arasındaki ilişkiye dikkat çekmiştir. Volkan, ikame çocuk fenomenine dair yaptığı tanımlamada şu ifadeleri kullanmıştır: "Çocuğunu kaybetmiş ve yas süreci komplike olmuş bir anne, bazen ölmüş çocuğunun özel bir zihinsel imgesini, yeni doğan çocuğun gelişmekte olan kendilik tasarımına entegre edebilir. Bu, yalnızca anneye ait bir süreç olmayabilir; bazen ölen çocukla ya da yeni doğan çocukla yakın ilişkisi olan bir başkası da (örneğin, bir baba) bu durumu gerçekleştirebilir. Ayrıca, yeni doğan çocuğa entegre edilen zihinsel imge her zaman ölü bir çocuğa ait olmayabilir. Örneğin, kaybedilmiş bir yetişkin akraba ya da sevgiliye ait bir imge de entegre edilebilir. Yeni doğan bir çocuğun, kendi doğumundan önce ölmüş olan bir kardeşi ya da kaybedilmiş bir yetişkinle doğrudan bir ilişkisi yoktur. Ancak, anne ya da diğer önemli kişiler, çocuğu bilinçdışı olarak ölmüş kardeşi ya da kaybedilen kişinin yerine koyduğunda, bu zihinsel imge çocuğun kişilik gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Ölü bir kardeşin ya da kaybedilen bir kişinin zihinsel imgesini canlı tutmak için psikolojik olarak görevlendirilen çocuklara 'ikame çocuklar' denir" (Volkan, 2014).

İkame Çocuk Fenomeninde Çocuk

İkame çocuklar, ölümün gölgesinde doğan çocuklar olarak tanımlanabilir ve genellikle ölen kardeşlerinin yerine geçmeye

alışırlar (Donoghue, 2017). Ruh sağlığı çalışanları, bu çocukların ölen kardeşlerinin zihinsel temsilleriyle yoğun bir şekilde zdeşleştiklerini ve ölüm korkusu yaşadıklarını gözlemlemiştir. İkame ocukların ortak tepkileri arasında, genel korkularının yanı sıra, ölümle ilgili yoğun fobi düzeyindeki korkular ve fanteziler bulunmaktadır (Sabbadini, 1989; Fraiberg, 1975; Cain ve Cain, 1964). Bu korkular arasında terk edilme, talihsizlik yaşama ve kazaya uğrama gibi inançlar yer almaktadır (Temizel ve Hocaoglu, 2023). İkame ocukların doğduğu aileler, yas tutan ailelerdir ve bu çocuklar, çoğunlukla anne-babalarının kaybedilen çocukla ilgili fantezilerini içselleştirirler. Bu süreç, kimlik bunalımlarına yol açabilir; zira ikame çocuklar, ölen kardeşlerinin yerine geçmeye çalışırken kendilerini sürekli olarak yetersiz ve mağlup hissedebilirler (Schellinski, 2014). Ancak, bu çocukların yeterlilik gösterme ve adaptif işlevsellik sergileme yetenekleri de gözlemlenmiştir (Cain ve Cain, 1964).

Psikanalist Andrea Sabbadini, ikame çocukların kimlik oluşumunda zorluklarla karşılaştıklarını ve düşük özsaygı geliştirme risklerinin bulunduğunu belirtmiştir. Bir vakada, bir hastanın, ölen kardeşinin yerine geçmekle ilgili fanteziler geliştirdiği ve bu durumun suçluluk duygusuyla birleştiği gözlemlenmiştir. Savunma mekanizmalarıyla başa çıkmaya çalışan bu çocuklar, bazen "katil" ya da "melek" gibi karşıt duygular arasında sıkışmış hissedebilirler. Sabbadini, bu durumun ikame çocukların kimlik gelişiminde çelişkili ve karmaşık bir süreç oluşturduğunu ifade etmiştir. Ayrıca, bazı ikame çocuklar, özdeşleşme ve ayrılma yönünde zıt hareketler geliştirir, bu da onların normal gelişim süreçlerinde zorluklarla karşılaştıktıkları anlamına gelmektedir (Sabbadini, 1989).

Ayşe Meltem stndağ-Budak, ikame ocuk fenomenini "*Süregelen Bağlar* (Continuing Bonds)" perspektifiyle inceleyerek, kaybedilen bebeklerin yerine doğan çocukların psikolojik sağlıklarının önemine dikkat çekmiştir. Ebeveynler, kaybettikleri çocuklarla sıkı bir bağ kurmaya devam ederken, yeni doğan çocukla olan ilişkilerinin karmaşıklaşabileceğini belirtmiştir. Bu durum, ikame çocukların yaşamları boyunca patolojik süreçler geliştirme riskini artırabilir (Budak, 2015).

Marguerite Reid, "*lmn Gölgesinde Doğan ocuklar*" adlı çalışmasında; ikame ocuk fenomenini daha da genişleterek, ölen kardeşin yerine doğan çocukların ruhsal süreçlerini incelemiştir. Araştırmasında, bir ikame çocuğun oyunları üzerinden, annenin ölen bebeğiyle olan ilişkisinin etkilerini gözlemlemiştir. Bu alışmalar, ikame çocukların i dünyasında karşıklıklar ve kimlik zorlukları yaşadıklarını ortaya koymuştur (Reid, 2003).

Legg ve Sherick (1976), ikame çocukların kişilik gelişimindeki zorlukları incelediklerinde, bu çocukların "lmn gölgesinde" büyüdüklerini, kendi kimliklerini geliştirme süreçlerinde zorluklarla karşılaştıklarını ve kendilerine atfedilen duygu ve düşünceler nedeniyle yoğun varoluşsal kaygılar yaşayabileceklerini belirtmişlerdir. Yaşamın ilk yıllarında yeterli bakım alamamaları ve duygusal olarak yas halindeki ebeveynlere ulaşamamaları onları savunmasız bırakabilir. Kederli bir aileye kabul edilmek ve ölmüş birinin imajlarıyla özdeşleştirilmek, ocuk için oldukça zorlayıcıdır. İkame ocuklar için her insan yavrusunun geçtiği gelişim evrelerinin

normal seyirden daha hızlı olduğunu ve bir erken olgunlaşmayla karşı karşıya kaldıklarını düşünmüşlerdir (Legg ve Sherick, 1976).

Vamık Volkan, kuşaklar arası aktarım üzerine yaptığı çalışmalarda, ikame çocukların ruhsal gelişiminde bilinçdışı düşlem ve depolama kavramlarının önemli bir rol oynadığını vurgulamıştır. Depolama, ocukların i dünyalarına, ebeveynlerinin yaşadığı kayıpların ve travmaların etkilerinin aktarılmasını ifade eder. Bu süreç, çocukların psikolojik gelişimlerinde derin etkiler yaratabilir. Volkan, bu tür bir aktarımın çocuğun kimlik gelişiminde zorlayıcı olabileceğini ve kişiliğini şekillendiren önemli bir faktör oluşturduğunu savunmuştur. Bu durum, çocukların bilinçdışı düşlemler geliştirmelerine yol açar ve bu düşlemler, yaşamları boyunca onları etkiler (Volkan, 2014).

nl ressam Vincent Wilhelm Van Gogh abisinin l doğmasından bir yıl sonra ve aynı gün dünyaya gelen, kendisine abisinin ismi verilen ve her gün abisinin olduğu mezarlıktan geçerek kendi isminin yazılı olduğu mezar taşına bakan bir ikame çocuktur. Sahip olduğu bu isim sadece abisine değil aynı zamanda büyük büyük babasına da aittir. nl ressamın, erken yaşta öleceğine inandığı için sık sık mezarlık ziyareti yaptığı bilinmektedir. Bipolar bozukluk tanısı alan Van Gogh hayatı boyunca kendisini kardeşinin adını ve hayatını alan bir gaspı gibi görmüş ve 29 Temmuz 1890'da intihar etmiştir (Blum, 2009).

Salvador Dalı, yası tutulamamış ve doğumundan 9 ay 10 gün önce ölen, idealize edilmiş abisinin gölgesinde büyüyen bir diğer ikame çocuktur. Bu durum, Dalı'nın benlik gelişimini derinden etkiledi ve hayatında ölüm temasının önemli bir yer tutmasına yol açtı. Dali bazı sözlerinde, abisinin ölümünde kendini sorumlu tuttuğuna, bu konuda yoğun bir suçluluk hissettiğine ve onun doğması için abisinin kurban edildiğine yer vermiştir. Bu yüzden de cezalandırılacağını belirtmiştir. Anne ve babası abinin kaybından dolayı kendilerini suçlu hissetmiş ve Dalı'yi de kaybetmekten korktukları için Dalı'yi sınır koymadan büyütmüşlerdir. Abisi her zaman hayatlarında olmuş ve Dalı, abisinin karakteri ile alakalı ailesinin söyledikleri her şeyin tam tersini yapar olmuş. Ve ortaya deli dahi olan bir ressam çıkmıştır. Dali, yaşamı boyunca ölüm teması ile uğraşmıştır. Ayrıca bu temaya resimlerinde de sıkça yer vermiştir (Kvry, 2009; Rojas, 2010; zmen, 2012; İakovleva, 2022).

Hemşirelik Süreci

İkame ocuk olgusu; bir ailenin kaybettikleri çocuğun yerine, bu kaybı telafi etme veya yas sürecini atlatma amacıyla doğan bir çocuğu tanımlar. Bu kavram, ebeveynlerin kaybettikleri çocuğu arka planda tutarak, yeni doğan çocuğa bu kaybın gölgesini yansıttıkları durumları içermektedir (Black, 2024; Vollmann, 2014). Ebeveynlerin kayıplarını kabullenememesi, yeni doğan çocuğun yaşadığı duygusal yükü artırabilmekte ve bu süreç, ebeveynlerin yas tutma biçimlerini etkileyebilmektedir (Ryninks et al., 2014; Das et al., 2021). Hemşirelik süreçlerinde, sağlık profesyonellerinin ikame çocuklarla olan ilişkilerinde dikkat edilmesi gereken önemli unsurlar vardır. ocuk kaybı yaşayan ailelerde, hemşirelerin yas sürecinde ebeveynlere destek olmaları ve onların duygusal ihtiyaçlarını anlayarak, sağlıklı bir yas tutma süreci geçirmelerini sağlamaları önemlidir (Rahiminia, 2013).

Yas Süreci

Kayıp sonrası tepki olarak ortaya çıkan yas uzun süre devam edebilen doğal bir süreçtir (Matthews ve Kaur, 2019). Bu süreçte bireylerin işlevsellikleri bozulabilmekte ve bazı ruhsal sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Bu yüzden bireyin yasını yaşaması ve yas sürecini tamamlaması yaşamını sürdürebilmesi için gerekmektedir (Çolak ve Hocaoglu, 2021).

Kübler Ross, yas sürecini 5 evrede tanımlamaktadır. Bu evreler; inkar, öfke, pazarlık, depresyon ve kabullenmedir. İnkâr evresinde hasta yakınları kayıp yaşadıkdan sonra kaybın gerçek olup olmadığını zihinlerinde sorgulayabilmektedirler. Öfke evresinde kayıp sonrası hasta yakınları kendilerini bıraktığı için ölen kişiye, ölen kişiyi ihmal ettikleri için kendilerine, ölen kişiyi kurtaramadıkları için sağlık profesyonellerine ve iyi bir insan olmalarına rağmen yakınlarını kendilerinden aldığı için yaratıcıya öfkesini aktarabilmektedirler. Pazarlık evresinde hasta yakınları geçen zamanda neleri daha farklı yapabilecekleri üzerine düşünebilir ve bu evrede pişmanlık ve suçluluk duygularını yaşayabilirler (Çolak ve Hocaoglu, 2021; Kübler Ross, 1969). Depresyon evresinde kaybın verdiği acı ve sıkıntı ifade edilmektedir ve farkındalık arttıkça yas düzelmeye başlamaktadır (Özel ve Özkan, 2020). Kabullenme evresinde hasta yakınları kayıpla yüzleşmeye başlamaktadır ve birey kaybettiği kişiye ne kadar bağlıysa toparlanması da o kadar zor olmaktadır (Çolak ve Hocaoglu, 2021; Kübler Ross, 1969).

Yas süreci her birey için özeldir ve aile üyelerinden her biri bu süreci farklı şekilde yaşayabilir (Özel ve Özkan, 2020; Aslan ve Buldukoğlu, 2019). Yas sürecini yaşayan kişinin bireysel özellikleri, ölen kişi ile arasındaki yakınlığın niteliği, yasa dair inançları ve ruh sağlığı, ölüm algısı, daha önceki kayıpları ve destek sistemleri kişinin yasa verdiği tepkiyi etkilemektedir (Özel ve Özkan, 2020). Yasın çözülmemesi durumunda karmaşık bir hal almaktadır. Bu durumda yas sürecinin uzamasına sebep olmaktadır. Uzamış yası normal yastan ayıran farklılıklar belirtilerin süresi ve şiddetidir. Uzamış yasta, birey kaybının üzerinden en az 6 ay geçmesine rağmen kaybı kabullenmekte zorluk yaşamaktadır ve bireylerde belirgin işlev kaybı da görülmektedir (Danışman, Yalçınay ve Yıldız, 2017).

İkame Çocuk ve Ebeveynine Yönelik Hemşirelik Yaklaşımları

- Ailenin yas sürecini yaşamasına izin verilmeli ve bu süreçte desteklenmelidir.
- Çocuğun yaşadığı duygusal zorluklar ve yaşamsal değişiklikler hakkında farkındalık yaratmak, ailelerin daha sağlıklı bir bakış açısına sahip olmalarını sağlar.
- Aile üyelerine stres yönetimi, empati ve duygusal destek hakkında eğitimler verilebilir. Aileler, ölen çocukla bağlarını sürdürmek için hikaye anlatımı ve ritüellerden yararlanabilirler; bu durum, kaybı, doğan çocuğa gereksiz beklentiler yüklemekten aile anlatısına entegre etmeye yardımcı olabilir.
- İkame çocuğun yaşadığı olumsuz deneyimlerin (örneğin, önceki ailesel travmalar) duygusal etkileri olabilir. Hemşire, çocuğa yönelik duygusal destek sunarak güvenli bir ortam oluşturabilir.

• Aile üyeleriyle de açık iletişim sağlanarak, yaşadıkları endişeler, kaygılar ve streslerle başa çıkmalarına yardımcı olunabilir.

• İkame çocuk ile ailesi arasında güvenli bağlanma ilişkisi kurulmasına yardımcı olunabilir. Bu, çocuğun güven duygusunun artmasına ve ailesinin tutumlarının olumsuz etkilerinden korunmasına yardımcı olabilir.

• Aile içi iletişimin güçlendirilmesi, duygusal yakınlık ve anlayışın artmasına olanak tanıyabilir.

• Aileye psikolojik destek sunulabilir. Ailedeki bireylerin kendi duygusal ve psikolojik ihtiyaçlarına yönelik profesyonel destek alması, olumsuz yaşam tutumlarının etkilerini hafifletebilir.

• Aile içindeki rol ve görev paylaşımı, duygusal yüklerin daha sağlıklı bir şekilde yönetilmesine yardımcı olabilir.

• İkame çocuğa bireysel psikoterapi veya rehabilitasyon programları önerilebilir. Böylece, çocuğun yaşadığı duygusal ve psikolojik zorluklarla başa çıkmasına yardımcı olunur.

• Aile üyelerinin bu sürece aktif katılımı sağlanarak, çocuğun güven duygusunun pekiştirilmesine yardımcı olunabilir.

• Çocuğun kendine güven duygusunun gelişmesini teşvik edecek faaliyetler (örneğin, sosyal beceriler, problem çözme) sunulabilir (Krell ve Rabkin, 1979; Grout ve Romanoff, 2000; Schellinski, 2014; Golfenshtein, Srulovici ve Deatricks, 2016; Falk, Eklund, Kreibergs, Alvariza, ve Lövgren, 2021; Ansar, Hjeltne, Stige, Binder, ve Stiegler, 2021; Short, 2024).

Sonuç

İkame çocuk ve ailesine yönelik hemşirelik süreci, ailenin kayıpla başa çıkma sürecini destekleyerek, çocuğun duygusal ve psikolojik iyileşmesine katkıda bulunmayı amaçlar. Ailenin yas sürecinde yalnız bırakılmaması, hemşirelerin bu süreci anlamalarına ve başa çıkmalarına yardımcı olmaları gerekmektedir. Aile üyelerine yönelik stres yönetimi, empati geliştirme ve duygusal destek gibi eğitimlerin verilmesi, kaybın ardından daha sağlıklı bir iyileşme süreci yaşanmasına olanak tanıyabilir. Ayrıca, ailenin ölen çocukla olan bağlarını sürdürürken, doğan çocuğa gereksiz beklentiler yüklemekten kaçınmaları için hikaye anlatımı ve ritüeller gibi yöntemlerin kullanılması, ailenin duygusal yükünü hafifletebilir.

Öneriler doğrultusunda, ikame çocuk ve ailesi arasında güvenli bağlanma ilişkisi oluşturulmasına özen gösterilmeli, ailenin açık iletişim kurabilmesi için ortam sağlanmalıdır. Aile üyelerinin psikolojik ve duygusal destek almaları, olumsuz duygularla başa çıkmalarına ve aile içindeki ilişkilerin güçlenmesine yardımcı olabilir. Hemşireler, ikame çocuğun yaşadığı travmaların etkilerini göz önünde bulundurarak, çocuğun güven duygusunun gelişmesini sağlayacak terapötik yaklaşımlar sunmalıdır. Bu sürece ailenin aktif katılımı, çocuğun gelişimi açısından önemli olup, aile içindeki rollerin sağlıklı bir şekilde dağıtılması da sürecin verimliliğini artıracaktır.

Yazarların Katkı Düzeyleri: Çalışma Fikri (Konsepti) ve Tasarımı: GA, FGT; Veri Toplama / Literatür Tarama: GA; Verilerin Analizi ve Yorumlanması: GA, FGT; Makalenin Hazırlanması: GA, FGT; ve Yayınlanacak Son Haline Onay Verilmesi: GA, FGT.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

ıkar atışması: Yazarlar, çıkar atışması olmadığını beyan etmişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar, bu çalışma için finansal destek almadıklarını açıklamışlardır.

Kaynaka

- Ansar, N., Hjeltnes, A., Stige, S., Binder, P., & Stiegler, J. (2021). Parenthood—lost and found: exploring parents' experiences of receiving a program in emotion focused skills training. *Frontiers in Psychology*, 12. doi:10.3389/fpsyg.2021.559188
- Arslan, B.ř, ve Buldukoğlu, K. (2019). Yasın aile üzerine etkilerini azaltmak için uygulanan yas destek programları. *Psikiyatride Gncel Yaklaşımlar*, 11(3), 402-417. doi:10.18863/pgy.444297
- Black, V. (2024). The only surviving child born after the parental loss of two children: a case study. *Associative Journal of Health Sciences*, 3(2). doi:10.31031/ajhs.2024.03.000557
- Blum H. P. (2009). Van Gogh's fantasies of replacement: Being a double and a twin. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 57(6), 1311-1326. doi:10.1177/0003065109357344
- Budak, A. M. (2015). The replacement child syndrome following stillbirth: a reconsideration. *Enfance*, 351-364.
- Cain, A., & Cain, B. (1964). On replacing a child. *Journal of the American Academy of Child Psychiatry*, 3, 443-56. doi:10.1016/S0002-7138(09)60158-8
- olak, G. V. ve Hocaoglu, . (2021). Kayıp ve yas: Bir gözden geçirme. *Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi*, 3(1), 56-62. doi:10.35365/ctjpp.21.1.07
- Danışman, I. G., Yalınay, M. ve Yıldız, N. (2017). Kanser hastalarında yas belirtilerinin llmesi: Uzamış yas bozukluğu leği Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik alışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 28(3), 190-7.
- Das, M., Arora, N., Gaikwad, H., Chellani, H., Debata, P., Rasaily, R., ... & Kumari, M. (2021). Grief reaction and psychosocial impacts of child death and stillbirth on bereaved north indian parents: a qualitative study. *Plos One*, 16(1), e0240270. doi:10.1371/journal.pone.0240270
- Donoghue, O. (2017). The "Replacement Child": on adoption, haunting, and the unlive life. *Studies in Gender and Sexuality*, 18, 313-317. doi:10.1080/15240657.2017.1383072
- Falk, M., Eklund, R., Kreicbergs, U., Alvariza, A., & Lövgren, M. (2021). Breaking the silence about illness and death: Potential effects of a pilot study of the family talk intervention when a parent with dependent children receives specialized palliative home care. *Palliative and Supportive Care*, 20, 512 - 518. doi:10.1017/S1478951521001322
- Fraiberg, S. (1975). The development of human attachments in infants blind from birth. *Merrill-Palmer Quarterly of Behavior and Development*, 21(4), 315-334.
- Golfenshtein, N., Sruлович, E., & Deatrick, J. (2016). Interventions for reducing parenting stress in families with pediatric conditions. *Journal of Family Nursing*, 22, 460 - 492. doi:10.1177/1074840716676083
- Grout, L., & Romanoff, B. (2000). The myth of the replacement child: parents' stories and practices after perinatal death. *Death Studies*, 24(2), 93-113. doi:10.1080/074811800200595
- Iakovleva, E. (2022). Childhood traumas as the source of Salvador Dalı's creativity. *Психология и Психотехника*. doi:10.7256/2454-0722.2022.1.35347
- Janusz, B., & Drozdowicz, L. (2013). Wpływnieprzez'ytej z'ałoby w rodzinie na funkcjonowanie i rozwój dziecka. *Psychiatria Polska*, 47(5), 865-873.
- Koltaş, E. N. (2023). Nitel araştırma: İkame ocuk fenomeni (Yayınlanmamış Yksek Lisans Tezi). Psikoloji Anabilim Dalı, Doğuş Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Kovarı, Z. (2009). The Enigma of Desire: Salvador Dalı and The Conquest of The Irrational. *Journal for The Psychological Study of The Arts*. Retrieved from (01.05.2024): <http://www.psyartjournal.com/article/show/kovry>
- Kubler Ross, E. (1969). On death and dying. Collier Books Macmillan Publishing
- Krell, R., & Rabkin, L. (1979). The effects of sibling death on the surviving child: a family perspective. *Family Process*, 18(4), 471-477. doi:10.1111/J.1545-5300.1979.00471.X
- Legg, C., & Sherick, I. (1976). The replacement child—A developmental tragedy: Some preliminary comments. *Child Psych Hum Dev*, 7(1), 113-126.
- Mathews, L., & Kaur, K. (2019). The terminal phase. Watson, M., Campbell, R., Vallath, N., Ward, S., & Wells, J. (Eds), *Oxford Handbook of Palliative Care*. (Third ed., pp 803-816, Chapter 30). Oxford University Press.
- Olmsted R. W. & Poznanski E. O. (1972). The "replacement child": A saga of unresolved parental grief. *The Journal of Pediatrics*, 81(6), 1190-1193. doi:10.1016/S0022-3476(72)80261-0
- zel, Y. ve Özkan, B. (2020). Psychosocial approach to loss and mourning. *Psikiyatride Gncel Yaklaşımlar*, 12(3), 352-367.
- zmen, M. (2012). İkame Bir ocuğun Yaratıcılığı: Salvador Dalı. Erişim Adresi (25.02.2018): <http://www.mineozmen.com/ikame-bir-cocugun-yaratıcılığı-salvador-dalı/>.
- Rahiminia, E. (2013). Nursing behaviors which facilitate the grief work of parents with premature infants in neonatal intensive care unit: a comparison of mothers and fathers. *Nursing and Midwifery Studies*, 1(4), 206-9. doi:10.5812/nms.10369
- Reid, M. (2003). Clinical research: The inner world of the mother and her new baby - born in the shadow of that. *Journal of Child Psychotherapy*, 29(2), 207-226.
- Rojas, C. (2010). Salvador Dalı, or the art of spitting on your mother's portrait. The Pennsylvania State University Press.
- Rosen, G., Caparros, B., Huvos, A. G., Kosloff, C., Nirenberg, A., Cacavio, A., ... & Urban, C. (1982). Preoperative chemotherapy for osteogenic sarcoma: selection of postoperative adjuvant chemotherapy based on the response of the primary tumor to preoperative chemotherapy. *Cancer*, 49(6), 1221-1230. doi:10.1002/1097-0142
- Ryninks, K., Roberts-Collins, C., McKenzie-McHarg, K., & Horsch, A. (2014). Mothers' experience of their contact with their stillborn infant: an interpretative phenomenological analysis. *BMC Pregnancy and Childbirth*, 14(1). doi:10.1186/1471-2393-14-203
- Sabbadini, A. (1989). The replacement child. The instance of being someone else. *Psychoanal Soc Bull*.
- Schellinski, K. (2014). 'Who am I?'. *The Journal of Analytical Psychology*, 59(2), 189-210. doi:10.1111/1468-5922.12069

- Temizel, E. ve Hocaoglu, Ç. (2023). Az bilinen bir konu "İkame Çocuk". *Türkiye Klinikleri Journal of Pediatrics*, 32, 71-74.
- Turton, P., Hughes, P., Evans, C. D., & Fainman, D. (2001). Incidence, correlates and predictors of post-traumatic stress disorder in the pregnancy after stillbirth. *The British Journal of Psychiatry*, 178(6), 556-560.
- Volkan, V. (2014). İkame çocukların psikolojisi ve Atatürk'ün yaratıcılığının temelindeki güdülenme. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Volkan, V. D., & Ast, G. (1997). Siblings in the unconscious and psychopathology. Madison: CT: International Universities Press.
- Vollmann, S. (2014). A legacy of loss: stories of replacement dynamics and the subsequent child. *Omega - Journal of Death and Dying*, 69(3), 219-247. doi:10.2190/om69.3.a
- Wilson, R. E. (2001). Parents' support of their other children after a miscarriage or perinatal death. *Early Human Development*. 61(2), 55-65.